

Agencija za elektroničke medije
Agency for Electronic Media

PREPORUKE ZA ZAŠTITU DJECE I SIGURNO KORIŠTENJE ELEKTRONIČKIH MEDIJA

7. PREPORUKE ZA RODITELJE

Roditelji imaju jednu od najvažnijih, ako ne i najvažniju, i izravnu ulogu u procesu odgoja i socijalizacije svoje djece. Međutim, njihova uloga očituje se i u tome što oni oblikuju i prenose djelovanje različitih drugih socijalizacijskih utjecaja izvan obitelji na djecu. Kada se radi o utjecaju medija, oni mogu biti izravni – preko onoga što dijete samo gleda, ali i posredovani roditeljima koji će regulirati pristup djeteta brojnim medijima i određenim sadržajima i tumačiti njihovo značenje. Korištenje medija i medijski sadržaji mogu djelovati gotovo na sve aspekte funkcioniranja i razvoja djece i adolescenata. Mediji mogu biti vrlo korisni i neizbježni su u obrazovanju, informiranju i zabavi djece i adolescenata. Međutim njihovi utjecaji mogu biti i štetni i o njima smo opsežno govorili na početku ovog dokumenta. Štetni učinci medija mogu se spriječiti ili u velikoj mjeri ublažiti roditeljskim posredovanjem korištenja medija. U preventivne postupke možemo ubrojiti opći roditeljski stil odgoja i nadzor nad količinom, mjestom i sadržajima kojima je dijete izloženo (tzv. restriktivno posredovanje), a u aktivne različite oblike komentiranja i razgovora prilikom i nakon gledanja sadržaja (tzv. aktivno posredovanje), osobito onih koji se drže potencijalno neprimjerenim, kao i pružanjem primjera i učenjem odgovornog korištenja medija. Najvažnije od svega, potrebno je razvijati dječje samopoštovanje jer će se samopouzdana i sigurna djeca lakše oduprijeti npr. oglašavanju koje ih pokušava učiniti nesretnima i proizvesti u njima nove potrebe i želje.

Tehnološki napredak i razvoj medija doveo je do toga da smo svakodnevno okruženi s nekoliko ekrana, odnosno medijskih platformi, preko kojih koristimo medijske sadržaje, informiramo se i komuniciramo. Televizija više nije jedini ili prevladavajući elektronički medij, već se masovno koriste i druge medijske platforme poput računala, tableta, pametnih telefona, usluga sličnih televiziji (npr. sadržaji na zahtjev) i igračih konzola. Stoga roditelji i svi drugi koji brinu o djeci i adolescentima moraju paziti ne samo na količinu i vrstu sadržaja koju djeca gledaju na televiziji, već i na to koliko i kakve sadržaje koriste preko drugih medijskih platformi. Digitalni mediji i nove medijske platforme danas su integrirane u sve aspekte svakodnevnog života. Stoga je važno razmotriti cjelokupan kontekst korištenja medija i raznovrsnih platformi, njihov sadržaj i utjecaj, a ne samo obraćati pažnju na vrijeme provedeno pred raznim ekranima. Posebice je to važno kod djece starije od 11 i 12 godina koja, prema brojnim istraživanjima,⁸⁵ audiovizualne sadržaje u znatno većoj mjeri koriste preko drugih platformi u odnosu na televiziju.

7.2. Preventivni roditeljski postupci

Roditelji imaju velik utjecaj na djetetov pristup medijima u vremenskom i sadržajnom smislu jer prate, nadziru i reguliraju koliko se i kada djeca koriste brojnim medijskim platformama (igračice konzole, pametni telefoni, računala, tableti, televizori...), koliko će se i što gledati kao i kada će se gledati i u kojem kontekstu. Na taj način, ali i samim svojim primjerom i navikama i načinima korištenja medija, roditelji oblikuju dječje navike korištenja medijskih platformi i raznovrsnih audiovizualnih sadržaja, ali mogu biti i važni posrednici koji će potencirati pozitivne i ublažiti negativne učinke korištenja medijskih sadržaja. Suvremeni

⁸⁵ npr. Ofcom, Children and Parents: Media Use and Attitudes Report, 2014.

trendovi pokazuju kako djeca sve češće koriste te sadržaje u svojoj sobi, sama i neovisno od roditelja, dok roditelji uglavnom gledaju u zajedničkim prostorijama i shvaćaju gledanje audiovizualnih sadržaja kao grupnu aktivnost. Također, dok su djeca mlađa, tada češće zajedno s roditeljima gledaju televiziju, a kada djeca ulaze u adolescenciju ona sve više samostalno (i često bez roditeljskog nadzora) koriste druge medijske platforme.

Gledanje audiovizualnih sadržaja toliko je omiljeno među djecom da roditelji to često koriste kao sredstvo nagrađivanja ili kažnjavanja djece koje se sastoji od uskraćivanja ili dopuštanja gledanja televizije, odnosno korištenja neke medijske platforme. Čak se i roditeljske strategije i stilovi roditeljstva očituju kroz stupanj kontrole i regulacije gledanja audiovizualnih sadržaja i korištenja drugih medijskih platformi. Neki su istraživači prepoznali četiri tipa roditelja s obzirom na regulaciju gledanja audiovizualnih sadržaja – restriktivni, nerestriktivni, promotivni i selektivni.⁸⁶

Restriktivni roditelji djecu ne potiču na korištenje i gledanje medija i strogo ograničavaju sadržaje koje dijete gleda. Njihova djeca gledaju manje sadržaja neprimjerenih za djecu, no gledaju i manje obrazovnog programa te su sklonija gledanju televizije kada roditelji nisu prisutni. Nerestriktivni roditelji slabo potiču djecu na gledanje, ali ne ograničavaju sadržaje koje dijete gleda. Njihova djeca mnogo rjeđe gledaju edukativne programe, dok najviše gledaju zabavne programe i to bez nazočnosti roditelja pa mogu biti izložena neprimjerenim sadržajima. Roditelji koji potiču djecu na gledanje i slabo reguliraju djetetovo gledanje nazivaju se promotivnima i njihova djeca najčešće gledaju audiovizualne sadržaje zajedno s njima, što omogućuje posredovanje roditelja o sadržajima koji se gledaju, a također i gledanje obrazovnog i dječjeg informativnog programa. Naposljetku, selektivni roditelji ohrabruju gledanje, no nešto više biraju i ograničavaju sadržaje tako da djeca gledaju manje zabavnih, a više obrazovnih i informirajućih programa.

7.3. Roditeljski nadzor nad korištenjem medijskih platformi

Regulacija količine, vremena i uvjeta konzumacije medijskih sadržaja, kao i same vrste sadržaja koje djeca mogu gledati može imati značajan utjecaj na to kakve će učinke mediji imati na djecu i adolescente. Tako, primjerice, djeca čiji roditelji ograničavaju količinu pristupa medijima manje gledaju audiovizualne sadržaje, a postoje dokazi i da imaju u prosjeku bolji uspjeh u školi, manje spolnih stereotipa i manje strahova od bivanja žrtvom nasilja u stvarnome životu.⁸⁷

Kako bi ograničili vremenski i sadržajni pristup televiziji i drugim medijskim platformama, roditelji bi trebali:

- ne dopustiti svakodnevno dugo gledanje televizije i korištenje drugih medijskih platformi i ne dopustiti da dijete do kasnih sati gleda audiovizualne sadržaje ili igra video igre. Roditelji ne bi smjeli koristiti televiziju ili neku drugu platformu poput igraće konzole, računala, tableta ili pametnog telefona kao dadilju. Za djecu mlađu od dvije (2) godine preporučljivo je da uopće ne gledaju televiziju i/ili druge medijske

⁸⁶ St Peters i sur., 1991.

⁸⁷ Buijzen, van der Molen i Sondij, 2007.

platforme ili da ih gledaju najviše petnaest minuta dnevno. Predškolska djeca mogu gledati audiovizualne sadržaje oko jedan sat, a djeca starija od 7 godina najviše oko dva sata dnevno.

- držati televizor u dnevnoj ili nekoj drugoj zajedničkoj, a ne u dječjoj sobi;
- ograničiti vrijeme dana kada televizor može biti uključen te kada se može koristiti pojedina medijska platforma. Ne bi trebalo imati televizor uključen cijeloga dana, osobito kada su djeca mala, jer zvukovi i slike s ekrana ometaju pažnju djece kod igranja s drugim stvarima i smanjuju količinu komunikacije djece s odraslima i ostalim ukućanima. Trebalo bi isključiti televizor i druge medijske platforme za vrijeme obroka kako bi se osiguralo zajedničko obiteljsko vrijeme i značajne verbalne interakcije članova obitelji;
- donijeti obiteljsko pravilo da se televizor i druge medijske platforme ne uključuju niti gledaju dok nisu izvršene školske i druge obveze. Treba spriječiti da djeca gledaju televizor i druge platforme neposredno prije polaska u školu ili prije spavanja, a kako ne bi bila previše zaokupljena sadržajima i pobuđena emocijama i mislima koje oni mogu izazvati te kako se ne bi zaboravila spremiti za polazak u školu;
- unaprijed, na temelju programa, odlučiti u dogovoru s djetetom što će ono gledati određenog dana. Roditelji bi se trebali upoznati s dobnom kategorizacijom sadržaja koja je određena Pravilnikom o zaštiti maloljetnika u elektroničkim medijima (oznake za sadržaje namijenjene za djecu stariju od 12, 15 i 18 godina). Također, roditelji bi trebali osvijestiti kako doba dana također igra ulogu u regulaciji sadržaja te ne dopustiti da djeca gledaju bilo koju od medijskih platformi prekasno i izvan vremenskih granica u kojima se prikazuju sadržaji za određenu dob. Važno je i djeci tehničkom (roditeljskom) zaštitom onemogućiti pristup takvim sadržajima na nelinearnim medijskim uslugama, poput usluge video na zahtjev;
- ne dopustiti da dijete gleda njemu neprimjerene sadržaje, osobito one s nasiljem i seksualnim sadržajima. Roditelji bi trebali ojačati svoje odluke upozoravajući dijete na vizualna (grafička) i/ili zvučna upozorenja koja glase: „Program koji slijedi nije primjeren za osobe mlađe od 12/15/18 godina.“ Treba potaknuti dijete da gleda obrazovne, dokumentarne i kvalitetne igrane, animirane i zabavne programe te s njima razgovarati o viđenome;
- osigurati dovoljno vremena za djetetove druge aktivnosti: igru, druženje s vršnjacima i obitelji, učenje, tjelesne i ostale aktivnosti izvan kuće;
- biti dobar uzor svojoj djeci i u restriktivnom pristupu korištenju televizije i medijskih platformi i razmišljanju o kvaliteti sadržaja. Roditelji bi se trebali držati pravila koja su zajednički donijeli, posebice da se medijske platforme ne koriste tijekom nekih zajedničkih obiteljskih aktivnosti.
- upoznat se i koristiti mogućnosti tehničke zaštite djece od štetnih sadržaja putem pinova ili kodova, posebnih prekidača i timera, filtara, ključeva za električne kabele i sl.

7.4. Aktivno roditeljsko posredovanje u korištenju medijskih platformi

Aktivno posredovanje gledanja audiovizualnih sadržaja podrazumijeva različite aktivnosti u kojima roditelji s djecom razgovaraju o sadržajima koje će gledati i zašto, odnosno o sadržajima koji nisu primjereni za gledanje i zašto te o sadržajima koje su gledali i kako su ih razumjeli. Pritom je važno da roditelji budu vodiči djeci kroz programske sadržaje, tumače ih i interpretiraju, pojašnjavaju i o njima raspravljaju i daju mišljenja. U ove tehnike ubraja se upoznavanje djece s načinima na koje se proizvodi program, kako se koriste različiti trikovi, montažni, računalni ili filmski efekti, koja je svrha i motivacija pojedine vrste programa i sl. Istraživanja pokazuju kako je aktivno posredovanje roditelja povezano s mnogim povoljnim ishodima korištenja medijskih sadržaja kao što su bolje razumijevanje sadržaja, učinkovitije učenje uz pomoć televizije, veća kritičnost prema pojedinim sadržajima te slabiji negativni učinci potencijalno štetnih ili neprimjerenih sadržaja i promidžbenih programa.

- ukazujte djeci na zanimljive programe i pomozite im da zajednički donosite odluke o tome što će se i kada gledati. Upoznajte se s programima koje vole vaša djeca, njihovim likovima i zapletom kako biste mogli o njima razgovarati i komentirati. Na taj način pokazat ćete djeci da vam je stalo do njih i njihovih interesa;
- razgovarajte o medijskim sadržajima: što je djetetu u njima zanimljivo, kako si tumače određene događaje i postupke likova, što misle o nekim temama. Recite i vi svoje viđenje i svoje mišljenje. Pomozite im i ponudite alternativna objašnjenja, ukazujte na neprimjerenost nekih tvrdnji, scena i postupaka likova. Odgovarajte na dječja pitanja i postavljajte ih i vi njima. Primjerice, zadajte im da prepričaju što se dogodilo, da predvide što će biti dalje, razgovarajte o tome kako bi oni postupili u nekim situacijama, podsjeća li ih na njihova iskustva i sl.;
- razgovarajte o osjećajima i raspoloženju koje izazivaju određeni sadržaji: vesele li ih ili rastužuju, plaše, uznemiruju, brinu i zašto;
- ako dijete i vidi neke potencijalno štetne, neprimjerne i uznemirujuće sadržaje, nemojte preko njih samo prijeći šutnjom i gašenjem televizije ili neke druge medijske platforme, već iskoristite situaciju za objašnjenje potencijalne štetnosti takvog sadržaja. Obrazložite što je dijete vidjelo i zašto to nije dobro i prikladno za njega, razgovarajte o njegovim dojmovima;
- upozorite djecu, osobito predškolsku, kada su prikazani događaji stvarni, a kada su izmišljeni i fiksijski. Ta razlika osobito nije jasna kod nekih žanrova kod kojih je djeci teško shvatiti razliku između stvarnosti i fikcije. Riječ je o programima koji izgledaju kao dokumentarni, ali su u suštini fiksijski glumljeni sadržaji sa scenarijem ili intervencijama produkcije. Ukazujte im na to koje stvari iz animiranih ili fantastičnih filmova i serija ljudi mogu zaista učiniti, a koje ne mogu;
- upozorite na opasna ponašanja iz programa i protumačite zašto ih oni ne bi trebali činiti i kako bi ih mogli dovesti u opasnost;
- informativne programe, osobito vijesti, također komentirajte i djeci na prikladan način objasnite. Nemojte misliti da djeca ne čuju vijesti, iako ih ne gledaju, i nemojte

misliti da ih one uopće ne zanimaju ili ne uznemiruju. Osobito je važno razgovarati o uznemirujućim vijestima o nesrećama i drugim opasnostima kojih se djeca mogu bojati;

- ako gledate programe u kojima se koriste nasilni načini rješavanja sukoba, ukazujte na njihovu neprimjerenost, na moguće neprikazane posljedice poput ozljeda, rana, boli, dugoročnog liječenja i patnje, nelagode, uznemirenja i sl. Razgovarajte o drugim, nenasilnim načinima rješavanja određenih situacija. Istraživanja pokazuju da ako roditelji ne komentiraju negativno medijsko nasilje, da djeca mogu imati pozitivnije stavove prema agresivnom ponašanju i biti sklonija agresivnijem ponašanju. Djeca čiji roditelji negativno komentiraju nasilne scene i agresivna ponašanja likova spremnija su, odnosno lakše ga prepoznaju i na njega reagiraju u stvarnome životu;⁸⁸
- potičite dijete na kritičnost kod biranja sadržaja koje će gledati, ali i na kritičko analiziranje i vrednovanje kvalitete viđenog medijskog sadržaja, iznesenih ponašanja, postupaka, stavova, mišljenja. Potičite razvijanje kritičkog odnosa prema medijskom sadržaju, kao i učenje o medijskim i filmskim tehnikama i zakonitostima produkcije sadržaja;
- ukažite adolescentima kako mediji mogu utjecati na njegovo samopoštovanje i sliku svijeta. Ukazujte na sadržaje koji potiču spolnu, seksualnu, dobnu, rasnu, nacionalnu diskriminaciju ili diskriminaciju po bilo kojoj drugoj osnovi te koji potiču izgradnju kulta tijela, stereotipe, konzumerizam, odnosno na programe koji veličaju i/ili promoviraju određeni neprimjereni stil života i neprimjerene vrijednosti, neprihvatljiva ponašanja, rasizam, nacizam, kriminal i sl.;
- gledajte televiziju i ostale medijske platforme zajedno s djecom, osobito predškolicima, no nemojte samo šutjeti. Iskoristite to vrijeme i sadržaje za razgovor i bolje međusobno upoznavanje i razmjenu mišljenja te poučavanje;
- razvijajte kod djece tzv. „potrošačku pismenost“ koja će uključivati tumačenje namjere i svrhe oglašavanja. Ukazujte na tehnike i postupke koje oglašavanje i tržišno komuniciranje koriste da nešto prodaju, kao i na pozitivne i negativne značajke proizvoda, razgovarajte o viđenim oglasima i proizvodima, ukazujte na postojanje istovrsnih proizvoda različitih proizvođača i sl.

---

⁸⁸ Clark, L. S., 2011.